

Berit von der Lippe:

Kjønn og kropp i krig og (u)fred

Berit von der Lippes blikk på retorikk, kropp og krig kan ses i lys av språkbruken til George W. Bush og ikke minst hans metaforiske uttrykk, *Ondskapens akse*.¹ Denne metaforen peker hen mot to kulturelle felt: Tenkning basert på en mekanisk forståelse av mennesker og samfunn, samt tenkning om det Gode og det Onde, tiltenkt det hersidige, men tilhørende det hinsidige. På denne bakgrunn beveger forfatteren seg inn i ulike symbolfelt eller ulike kulturelle landskap – hovedsakelig tilhørende det hersidige – hvor metaforen og det metaforiske står i fokus.

EN DEFINISJON PÅ METAFORENS funksjon i tenkning og språkbruk er følgende:

Fjerne, ukjente fenomener og abstrakte idéer blir representert i lys av det som er kjent, ofte knyttet til *kropp og kroppslige erfaringer eller karakteristika*. Sosiale, økonomiske og politiske realiteter er blant de mest abstrakte områder og er grunnleggende avhengig av metaforer for å kunne beskrives, forklares og kommuniseres.²

Innledningsvis lar også jeg – som Chilton – kropp og kroppslige erfaringer være kjønnsløse – eller uten tilknytning til ett spesifikt kjønn. Jeg vil nøye meg med å gi en skisse av den ene metaforen Chilton ser som den store pilar i fundamentet for tenkning – og

språkbruk – om internasjonal sikkerhetspolitikk: oppdemningsmetaforen. Som lesere vil vite, var oppdemningspolitikk (*policy of containment*) den benevnelsen man ga internasjonal politikk under “den kalde krigen”. Menneskers drifter, begjær og bevegelsestrang måtte holdes i tømme (*be contained*), tilsvarende måtte også stater holdes i tømme og demmes opp.³

Innvevd i denne tradisjonen finnes både en manifest og en latent kjønnsdimensjon fordi kropp eller det kroppslige ikke tildeles noe kjønn. Dette får konsekvenser for forståelse og tolkning av verden og gir visse føringer for livene vi lever – i krig og (u)fred. Følgelig gir det også føringer for min egen utlegning om retorikk, kropp og krig – blikket er både skrått og kjønn.

1 Retorikk er i denne artikkelen brukt på en ikke-tradisjonell måte; kanskje ville språkbruk vært mer dekkende – språkbruk i et politisk-filosofisk perspektiv.

2 Sitatet er hentet fra Chilton (1995). Kursiven er min.)

3 Chiltons utlegning om metaforen sammenfaller langt på veg med de (muligens) mer kjente språk- og metaforforskerne, George Lakoff og Mark Johnsen., forfattere av *Philosophy in the Flesh* (1999), samt en mengde bøker om metaforens kognitive, strukturelle og kommunikative funksjon.

Ondskapens akse – metaforbruk med dype røtter

Bush's mange inn- og utspill om terrorisme og "ondskapens akse" kan sies å inngå som en "naturlig" del av vestlig sikkerhetsdiskurs og kan ses som en metaforisk (for)gren(ing) tilhørende de samme røtter som oppdemningsmetaforen (containment). (Mussolini – Hitler som *aksemaktene* handler om det samme.) Den engelske filosofen og statsviteren Thomas Hobbes la i boka *Leviathan* mye av grunnlaget for moderne forståelse av stat og suverenitet. Denne forståelsen skulle også få betydning for tenkning om internasjonal politikk, oppdemningspolitikken inkludert. Det er hos Hobbes man finner røttene til akse-metaforikken og som jeg her gir et ørlite gløtt inn eller ned i.

I *Leviathan* legger Hobbes fram sine tanker om og sitt (ontologiske) syn på mennesket med utgangspunkt i det han kaller "naturlig tilstanden": Menn(esk)enes natur var, i følge Hobbes, å bevege seg inn på andres felt og ut av sitt eget, drevet av en nærmest medfødt form for appetitt, begjær, makt – og aversjon. Dette var, mente Hobbes, universelle menneskelige kjennetegn. Med det hobbske mekaniske blikk måtte menn(eskene) derfor holdes i tømme – i overført eller metaforisk forstand måtte de "be contained" og inngå i en samfunnskontrakt. Synet på mennesker kom til å bli fundamentet også for tenkningen om nasjonalstater og forståelse av suverenitet: Som mennesker måtte holdes i tømme, måtte også stater holdes i tømme. Dette perspektivet åpnet opp for en temmelig mekanisk virkelighetsforståelse og må selvsagt ses i lys av de naturvitenskapelige forståelsesformene som preget hans tid.

Når man således snakket om maktbalanse mellom de to tidligere supermaktene, Sovjet og USA, reflekterer dette aspekter ved den samme mekaniske

virkelighetsforståelse og forståelse av internasjonal politikk. Kombinert med andre mekanikk-/fysikkmetaforer som stabilitet, (domino-)effekt, sentrum – periferi osv, peker disse ikke bare hen eller ned mot de hobbske røtter; de peker samtidig utover fordi de har kommet til å prege Vestens forståelse av suverenitet, stat og internasjonal politikk fram til våre dager.⁴

Språkforskeren Chilton belyser gjennom hele boka forholdet mellom menneskenatur og stat: Staten ses som en aktør, en person, som holder menn(eskenaturen) i tømme internt og dermed holder orden i eget hus. I internasjonal sammenheng, eksternt eller utenrikspolitisk, fantes det under den kalde krigen ingen supermakt som kunne inneha en tilsvarende posisjon globalt og dermed ingen som enerådlig kunne holde ulike nasjoners "personlige" interesse- eller maktkamp i tømme. Det var da to – og i en viss forstand tre – muligheter med hensyn til sikkerhetspolitikk: Enten måtte denne baseres på internasjonale, normative lover for å hemme og regulere maktkampen, eller det måtte skje på grunnlag av terror- eller maktbalanse (en selvregulerende mekanisme). Som vi vet kom en form for selvregulerende – kvantitativ og nærmest målbar – maktbalanse mellom to supermakter til å dominere. Denne balansen ble kombinert med oppdemningspolitikk: Begge supermaktene demmet opp mot "drivkreftene" til motparten av frykt for en domino-effekt, altså spredning av disse kreftene til nasjoner man anså som tilhørende eget territorium eller egen interessesfære. Balansen og stabiliteten måtte opprettholdes – ikke helt ulikt den balanse og stabilitet man ser for seg i fysikken – og økonomien.

Når stater ses på som eneaktører og enkelt-personer, bidrar dette til å skyve fokus bort fra relasjoner mellom de styrende

4 Dette drøftes utførlig i Walker (1993).

og de styrte. Manglende fokus på det sammensatte og problematiske i forholdet mellom styrende og styrte blir en slags sort hull eller "black box" i forståelse av en stat og dermed i forståelse av interne konflikter. Det innebærer samtidig en forestilling om at dissidenter innad enten bøyer av fordi de er svakere og uten styrke til å vinne fram, eller de bøyer av fordi de på lengre sikt ser seg tjent med det. Det mekaniske menneskesyn blir tydelig: Menn(esker) kalkulerer og handler utelukkende ut fra egeninteresser. Dermed skyves viktige og vanskelig målbare faktorer som overtalelse, tvang, ideologi, samt hvordan konsensus skapes, til side. Det setter også andre spor, mener Chilton, i forståelse av trans- eller internasjonale konflikter fordi det innebærer manglende fokus på kontakter mellom forskjellige grupper mennesker på tvers av landegrensene – et annet sort hull eller "black box".

Dominerende bilde på tenkning om enkeltstater og relasjoner til andre stater blir følgende dette: Stater og interessesfærer må beskyttes, ha klare demarkasjonslinjer mellom det interne og det eksterne og således være ugjennomtrengelige. Hva Bush jr. "egentlig" måtte mene med "ondskapens akse", er noe uklart. Det dette metaforiske uttrykket likevel indikerer, er tenkning om oppdemning av enkelte stater – stater som må holdes i tømme (*be contained*). I disse krig-mot-terror-tider synes dette nå å bety ett av to: Enten må "truende" stater bøye av for USAs press og disiplineres, eller – om dette ikke skjer – risikere straff via forkjøpskrig (*pre-emptive strike*). Samtidig sier dette noe om nykonservativ unilateral praksis i internasjonal politikk, samt mekanisk forståelse om krig og fred. (Dette kommer jeg inn på lenger nede.)

Metaforens mangetydighet

Et vesentlig aspekt ved metaforen er jo nettopp at den er så mangetydig. Noen

tolkninger kan marginaliseres eller stenges ute, mens andre vektlegges. Kontainer-/oppdemningsmetaforen brukes både om menneskekropp, nasjonalstater og internasjonal politikk.

Kroppen kan ses som en kontainer; den har en innside (alt under huden) og holdes fysisk sammen naturlig. Det fins en utside kroppen trenger beskyttelse mot og dermed et antatt klart skille mellom disse to sidene. Kroppen må beskyttes og tildekkes – det være seg med klær eller i form av husvære. Også forestillinger om hus eller hjem ses på som en kontainer med klare skillelinjer mellom inn- og utside. Dette fungerer som analogi for tenkning om staters sikkerhet: Staten, som hus eller hjem, har dermed samme klare skillelinjer mellom det som er eller skal være innenfor og utenfor. Sikkerhet, stat og suverenitet er så å si vevd sammen, og det hele er vevd sammen med basis i forståelse av menneskekroppen(s drivkrefter). Oppdemningsmetaforen anvendes med andre ord som bilde på flere nivåer – fra kropp, hus/hjem, til forståelse av stat og suverenitet. Det metaforiske betydningspotensiale er med andre ord stort og kunne blitt tillagt andre innhold enn de nevnte. Hvem som skulle demme opp mot de kroppslige og naturlige drivkreftene inne i hvert enkelt husvære, altså i det private rom, var av mindre interesse. Trygghet og sikkerhet ble umiddelbart løftet ut og bort fra det som angikk de nære og intime mellommenneskelige relasjoner.

Oppdemningsmetaforen knyttet til forståelse av sikkerhet, kan inneha en universell dimensjon fordi den er et bilde på noe av det mest grunnleggende i menneskers liv: Kroppens behov for husvære (i en eller annen form), altså beskyttelse og opprettholdelse av livet. Forståelsen av sikkerhet kunne – i det minste i teorien – handlet om sikkerhet som fravær av fysisk vold, økonomisk sikkerhet, sikkerhet i forhold til helse, utdanning, mat og rent vann osv.; men når

metaforer først inngår i en diskurs lever de lett et eget liv. En bestemt oppfatning av disse vokser inn i diskursen og hemmer blikket. Når metaforer først inngår i kommunikative praksiser, foregår det en mental forkalkningsprosess i den forstand at visse betydninger kommer til å slå rot, mens andre stenges ute. Til slutt framstår metaforen som en død metafor og/eller registreres ikke som billedlig tale (og tenkning). Dermed kommer språkbildene til å se på vegne av brukerne, mer enn brukerne selv er seg disse bevisst. Dette bidrar til marginalisering av nye og alternative forståelsesformer, noe mange forskere – av begge kjønn – i dag synes å enes om. Men de færreste (fortrinnsvis menn) mener at kjønn er relevant.

Konstituering av moderne nasjonalstater i Europa må nettopp ses i lys av den hobbske tenkning om stat og suverenitet. Gjennom et virkekraftig statlig voldsmonopol skulle statslegemet knyttes sammen til en enhetlig og sentralisert ordens- og forsvarsmakt. Innenlands skulle menn(esk)ene holdes i tømme. Sivilisert vold ble nå underlagt statlige organer og kom, i følge Knut Kolnar⁵, til å influere tidligere akseptert(e) voldspraksis(er). Dette virker igjen strukturerende på de prosesser som opprettholder familien, ætten og æren – og dermed prosesser som har med konstituering av maskuline identiteter å gjøre. Disse prosessene dreide seg om visse former for maskuline praksiser og skulle ikke lenger være underlagt tilfældighetenes spill, som for eksempel æresdrap.

Studier av vold og studier av krig er og blir i all hovedsak studier i ulike maskulinitetsdiskurser. Hverken vold eller menneskelige drivkrefter er solipsistiske størrelser. De er handlinger og praksiser som står i forhold til andre mennesker, institusjoner, kulturelle fenomener og kulturelle uttrykk.

5 Knut Kolnar (2002)

Hvordan erfaringer av maskulinitet har virket strukturerende inn på menns liv, er fremdeles lite undersøkt. Hva det innebærer å skulle leve opp til ulike idealbilder på det å være mann, hvilke bestrebelser og omkostninger det å etablere seg som en legitim mann innen et gitt kulturfelt medfører, synes for akademikere flest – og nærmest uansett fagområde – å være uinteressant. Med utgangspunkt i Chiltons utlegning om metaforen vil jeg forfølge mitt kjønnete prosjekt.

Kropp uten kjønn?

Hvorfor mener likevel en del av oss, særlig kvinner og i den senere tid også enkelte menn, at kjønn så absolutt har noe – og mye – med saken å gjøre? En utdyping av metaforforståelse kan gi en pekepinn på dette. Fordi metaforen tydeliggjør språkets ikke-transparente karakter, er den i sitt “vesen” anti-autoritær. Metaforen bryter med de kategoriseringene som bokstavelig språk tilbyr og kaster oss tilbake på verden og stiller krav til blikket vårt, til måten vi skuer inn i den. Slik aktualiserer metaforen sammenhengen mellom språklig mening og persepsjon: *den vever hva vi ser, inn i hva vi sier, hvordan vi ser inn i hvordan vi snakker, og hva vi får syn for, inn i hva vi forstår*.⁶ Spørsmålet blir: Hvem er dette “vi”?

Kan kropp eller kroppsrelaterte karakteristika og erfaringer forstås uavhengig av kjønn? Med andre ord: Er det mulig å se de nevnte menneskelige drivkrefter som menneskelige og ikke – eller fortrinnsvis – mannlige? Hvordan skulle barn overhodet kunne vokst opp? Hvordan ville den type kontraktuelle og instrumentelle relasjoner man la til grunn for den moderne forståelse av samfunn og stat fungert overfor barn? Ved å foreta et skille mellom privat og offentlig – mellom kvinner og menn – lot

6 Greve (1990).

dette seg gjøre. Det ene rommet, det private, og det ene kjønn, kvinnen, ble holdt utenfor, det vil si innenfor (den private sfære).

Det hobbske blikk og forestilling om menneskers iboende begjær og streben etter makt, handlet om det ene kjønn – mannen. For å kaste lys over dette resonnementet må jeg bevege meg inn i feministisk litteratur, først og fremst feministisk filosofi. På dette grunnlag vil jeg rette søkelys mer eksplisitt mot språkbruk – krigs- eller fredsretorikk.

Tenkningen om instrumentell og egen-nyttig rasjonalitet i det offentlige rom baseres på en abstraksjon eller idé om mennesket som vanskelig kan tenkes å være en kvinne. Søkelyset skyves bort fra rasjonalitet – og empati! – i det private rom. Man ser utelukkende på individet som instrumentelt handlende i det offentlige rom. Dermed utestenges helt eksistensielle dimensjoner ved det å være menneske fordi: Skulle begge kjønn inngått som representanter for denne type rasjonalitet, ville barn måttet vokse opp uten omsorg – altså ikke vokst opp, mens eldre hadde måttet klare seg på egen hånd, dvs. ikke blitt virkelig gamle. Tenkning om mennesket som uavhengig og selvhjulpent blir i sin ytterste konsekvens mennesket født uten barndom, oppvekst og som heller ikke har noen alderdom. Vips står han – mennesket? – der, ca. 20 år (?) og fit for fight – et par tiår?

Det handler uansett om en abstrakt figur, løftet opp og bort fra enhver kontekst, hevet over rom og tid. Den uavhengige selvhjulpne mann, som bare ut fra egeninteresse inngår i kontraktuelle allianser, er i beste fall en del-sannhet. Hverken menn eller kvinner handler utelukkende instrumentelt og slett ikke i privatsfæren. I tenkning om stat, sikkerhet og internasjonal politikk har man aldri rokket grunnleggende ved fundamentet; tenkning om rasjonalitet – og

sikkerhet – har i stor grad blitt opprettholdt i tråd med Hobbes' egen versjon. Når formelle rettigheter er utvidet og dessuten gjelder for begge kjønn, når forståelse av kjønn samtidig er blitt vagere eller mer flytende fordi hverken mann eller kvinne kan tillegges karakter eller egenskap av essensiell karakter, synes dette å fungere som bevis for at fundamentet hovedsakelig er holdbart – og ikke-kjønn.

Er det ikke her, i selve fundamentet, spør en del kvinner og noen få menn, at vi kan finne noen av årsakene nettopp til opprettholdelsen av den instrumentelle rasjonalitetsforståelse – og på stadig flere samfunnsområder? Er det mulig å oppheve det kjønnete fundament ved bare – og sånn uten videre – å invitere også en del kvinner inn i samme rom med gitte (spille-)regler så å si?⁸

I verste fall åpner denne type tenkning – eller tro – nettopp for å se “den andre” som konkurrent og fiende. Man er så å si tvunget til å inngå i kontraktforhold for å unngå en “alles krig mot alle” (slik Hobbes mente det var i det han kaller naturtilstanden). Kontrakten demmet opp for menneskers drivkrefter og hemningsløse begjær; den holdt dem i tømme. På den internasjonale eller globale arena, hvor ulike land “oppførte seg” på tilsvarende måte, blir konkurransen, kampen og krigen en stadig – og evig? – trussel. Blikket rettes kontinuerlig hen mot andre land som mulige konkurrenter og fiender, i nåtid som i (all) framtid.

Selvsagt betyr ikke den kjønnete faktor at de mange mekanikk-metaforene ikke vil kunne benyttes. Stabilitet, balanse og oppdemning ville bare måttet forstås på en annen måte. Stabilitet og balanse måtte inkludere det private rom og interne makt- eller klasseforhold slik at borgernes sikkerhet innad i de enkelte land sto mer i fokus. Skillelinjene mellom innenfor-utenfor måt-

7 Tickner (1992).

8 Sperling (2001).

te oppløses eller ses på som vage og flytende, det samme måtte andre dikotomier. Dermed ville mange flere faktorer måttet inngå i tenkningen om og forståelsen av sikkerhet, krig – og (u-)fred. Ikke minst måtte container-/oppdemningsmetaforen gis nytt innhold; spørsmålet om hvem man skulle demme opp mot ville måttet nyanseres og spesifiseres. Sikkerhet handler i høy grad om fravær av vold – uansett hvilken arena denne måtte foregå på.⁹

Diskurser er selvsagt ikke utelukkende avhengig av metaforbruk, men enkelte argumenter ville neppe fungert uten disse. Container-/oppdemningsmetaforen med et klart innenfor/utenfor perspektiv er og blir grunnleggende for tenkning og handling på etterkrigstidas politiske internasjonale arena. (Inntil nå?) Fordi metaforen eller det å prøve å se metaforen, stiller krav til oss og til måten vi ser verden på, måten vi snakker i og tenker om verden, er det fristende å rømme unna. Men kroppene våre slipper vi ikke unna. Og disse er da vitterlig kjønnete – uansett hvordan de måtte oppfattes eller forstås.

Hvilke forskjeller mellom menn og kvinner man i et samfunn velger å framheve som signifikante forskjeller, varierer fra en tid til en annen og fra et samfunn til et annet. Noen forskjeller har så å si et "krav på" å utgjøre en forskjell.¹⁰ Hvilken betydning forskjellen(e) skal gis, er først og fremst et politisk spørsmål. Maskuliniteter må uansett, som ulike former for femininiteter, stadig bekreftes og bevises. Dette er en ustabil og usikker affære, skriver Kolnar. Og denne bekreftelse er også i dag ulik for de to kjønn. Kolnar trekker fram forståelser av maskulinitet, vold og identitet og belyser blant annet hvordan det amerikanske samfunn i liten grad har vært i stand til å gi sine mannlige borgere en stabil og sikker

identitet. Han trekker i denne sammenheng fram følgende sitat fra den nordamerikanske kjønnsforskeren, Michael Kimmel:

If we are a nation of selfmade men, then how did one make one's self? How did one prove it? What were the visible outward signs of having successfully achieved manhood? Over our two centuries of history, American manhood became less and less about an inner sense of self and more and more about a possession that needed to be acquired.

Dette leder til en stadig økende og kronisk opplevelse av engstelse og usikkerhet, og bør, i følge Kolnar, være et sentralt utgangspunkt for en maskulin epistemologi, for forståelse og betraktning av verden og mellommenneskelige relasjoner. Han ser dette som kjerneelementer i et spesifikt – og kontingent – maskulinitetsreservoir. Mon ikke dette reservoiret også kan kaste lys over og gi økt innsikt i forståelse av språk- og metaforbruk – ikke minst språkbruk om internasjonale spørsmål, spørsmål som handler om liv og død, ja sågar om en hel klodes eksistens.

Tenkes det ikke på både økonomisk og militær styrke når det snakkes eller skrives om moralsk styrke – i de fleste land (*possession to be acquired*)? Å være militært svak, er med det hegemoniske blick fremdeles umoralsk – det er feigt, svakt, sjødesløst og feminint. Er det uten betydning at enhver beskrivelse av det å framstå som en sterk stat eller nasjon beskrives med det vi oftest (den dag i dag) forbinder med denne type maskuline egenskaper? Handler det ikke om å inneha økonomisk og militær makt – militære muskler? Er ikke det å ha militære muskler ofte knyttet opp til å gjøre noe med disse musklene? Tenker vi med andre ord på kvinnelige egenskaper når en stat sies å være sterk?

9 Lundgren (1993), se også Höglund (2001).

10 Moi (2001).

Abstraksjonens fortryllelse

Menneskets streben etter å kontrollere – også via språkbruk – den verden vi lever i, innebærer å etterstrebe en form for kontroll over en flytende og temmelig kaotisk virkelighet. Når forestillingen om den instrumentelt handlende og uavhengige mann i liten grad er rokket ved innen dagens hegemoniske tenkning – og praksis – knyttet til internasjonal politikk og ikke minst tenkning om krig – fred, innebærer dette et menneskesyn milevis fra forståelse av menneske som konkret, situert og dermed plassert så å si i uendelige ulike hierarkiske posisjoner og i et uendelige mangfold ulike landskap. Det alle ulikhetene likevel måtte ha til felles er det faktum at kvinner, uansett hvor i verden de måtte befinne seg, fremdeles inngår som aktører i sosiale praksiser som har med ulike omsorgsoppgaver å gjøre på en annen måte enn menn. Mennesket, det være seg mann eller kvinne, er bokstavelig talt abstrakt fordi det til de grader trekkes ut og løftes bort fra (ab-strahere) det materielle liv det inngår i og er en del av. Fordi abstraksjoner langt på veg kan sies å tilhøre ideenes sfære og rent etymologisk faktisk betyr “å trekke noe ut og bort fra noe konkret”, ligger vegen særdeles åpen for å anvende og forstå ikke bare sikkerhet, men også beslektete abstraksjoner som frihet, uavhengighet, demokrati, med mer ut fra eget ståsted og i noen grad i tråd med egne interesser. Antonymer og synonymer i dominerende eller hegemonisk sikkerhetsdiskurs glir over i hverandre: Fred betyr krig og krig betyr fred, sikkerhet blir usikkerhet og usikkerhet blir sikkerhet.

Når vi mennesker dessuten kontinuerlig ser noe ved hjelp av noe annet og ofte noe kroppslig, sier det seg selv at språkbildene er bilder på noe, ikke bilder av noe (slik mediebildene er). Metaforen lever av å ikke bli akseptert, av den motstand den yter mot å la seg fastholde i en bestemt fortolkning. For eksempel skulle “kirurgisk krigføring”

eller “kirurgiske angrep”, ideelt sett, satt igang en tankeprosess om hvordan det var/er mulig å se dødbringende våpen i lys av noe for helse og kropp medisinsk livgivende. Under den første Golfkrigen reagerte jeg på kirurgers taushet: Kirurgisk treffsikre våpen? De *myke målene – soft targets – og kollaterale skadene – feilkirurgi med døde mennesker* som resultat – fordi kirurgen ganske enkelt, men dessverre, klippet av feil blodåre eller la igjen en operasjonskniv i bukregionen på ni av ti mennesker under selve operasjonen...

Har så denne type selvmotsigende uttrykk noe med kjønn å gjøre? Her velger jeg å holde meg en stund ved Carol Cohn og hennes forskning om språkbruken til nordamerikanske våpenstrateger, en gruppe menn hun levde sammen med over lengre tid. Målet hennes er, skriver hun...

å drøfte og kaste lys over strategisk tenkning og det fagspråk som kjennetegner denne tenkningen, en språkbruk jeg velger å kalle teknostrategisk. Jeg ser denne språkbruken som symptomatisk både for det nordamerikanske militærstrategiske prosjekt og hvorfor forskere innen våpen-teknologi kan tenke slik de gjør.¹¹

Jeg vil dvele litt ved det hun kaller “teknostrategisk” språkbruk. For det første dreier det seg om å få fram hvordan tenkning innenfor dette feltet er nært knyttet opp til og sågar vevd inn i den type teknologi som dominerer våpenindustrien, dvs. hvilken våpentype man har å gjøre med. Strategisk tenkning synes å endres i tråd med og som resultat av endringer innen teknologisk forsvars-/(våpen)forskning og ikke først og fremst på grunn av mulige politiske endringer. Men enda viktigere og mer grunnleggende for den teknostrategiske tenkningen er det, i følge Cohn, at uansett teknologisk utvikling og våpensystemer, ligger en generell, men spesifikk tenkemåte:

11 Cohn (1987), s. 690.

en formal og matematisk modellering, spillteoretisk preget og lineær. Det er denne tenkemåten, ikke minst på grunn av dens antatt allmengyldige karakter og den lange, seige tradisjon innvevd i denne, som gjør studiet av språkbruk innenfor denne (kan jeg si?) livsform interessant. Det dreier seg om en tenkemåte til mennesker med potensiell makt over en hel klodes eksistensberettigelse og om våre liv. Det vil med andre ord dreie seg om felles latente metaforer, metaforer som ikke synes eller høres, men som danner visse (bevisste eller ikke-bevisste) mentale strukturer og mulig- eller naturliggjør den registrerbare språkbruken, kjennetegnet, som vi skal se, av en meget variert og til tider svært frodig metaforbruk.

Eufemismer og teknologi

Med stor ro og uten vibrasjoner i stemmen snakker man(nen) om “first strikes”/counterforce exchanges og “limited nuclear war”, just som man gjør hvis debatten dreier seg om komparative verdier av henholdsvis “minimum deterrent posture” eller “nuclear war-fighting capability.” Virkeligheten eller verden ordene refererer til synes tilhøre en annen verden utenfor og bortenfor den de er opptatt av. Likevel, her som i andre miljøer hvor man arbeider med “de store spørsmål” som har med liv-død-problematikk å gjøre, er det slett ikke snakk om kalde eller følelseløse personer. Cohn registrerer hvilken styrke og sjarm mange av disse mennene faktisk framviser og innehar: De er meget høflige, har humor, er intelligente og viser omsyn for omgivelser og hverandre.

I en viss forstand mener jeg det kan sies å i alle fall tilhøre en kjønnet og maskulin vitenskapstradisjon. Fundamentet for og troen på det rene og helsebringende ligger i den abstrakte tenkemåten, modellert på og via komputer-rasjonalitet. “Våre rasjonelle aktører følte seg hevet over mulig kritikk, politisk press fra befolkningen og enhver

form for den myriade av faktorer som gjerne følger med menneskelige handlinger og avgjørelser. De ville utelukkende reagere på kvantifiserbare størrelser knyttet til matematiske kalkyler om megatonnasje,” skriver Cohn.

Problemet er ikke bare at språkbruken er snever, lukket for alt som måtte angå menneskelige lidelser, sånt prat anses å være fullstendig uprofesjonelt, i følge henne. Det hun opplevde som et virkelig problem var at fagfolkene anser seg å være i besittelse av “det perfekte” språk; et språk som representerer hele spekteret av sannheter og totalt uavhengig av enhver annen form for kunnskap. Isoleringen av egen tekniske kunnskap fra sosiale, psykologiske og moralske tanker eller følelser, er det eneste legitime. Konsekvensen av dette er at man kan snakke om å forsvare visse politiske mål, visse mennesker og deres levemåte uten å spørre – og slett ikke vurdere – om man kan gjøre dette ved hjelp av våpen. I denne type språkspill er det heller aldri snakk om muligheten for å ødelegge og drepe nettopp det man hevder å ville forsvare. Mennene Cohn snakket med, mente ikke at denne type spørsmål var totalt absurde, de befant seg bare langt utenfor det område eller felt de sjøl inngikk i. Drøftingene mennene i mellom foregikk uavhengig av den verden de var satt å beskytte, så å si, “(...) as though with a life of their own, disconnected from the functions and values they are supposedly to serve.”

Tenkningen og språkbruken refererer først og fremst til selve våpensystemene, dels i teknologiens termer og på teknologiens premisser, dels formidles dette kollegialt i hjemlige bilder hvor akronymer og megalomane hyperboler trekkes fram – uttrykk fra en kulturell tilhørighet hvor det kvinnelige har plass bare som bilder på det svake, emosjonelle og irrasjonelle – samt som seksuelle symboler for maskulin (seksuell) dominans og energi (se lenger nede). Det er planleggerens språk, våpenbrukeren og den

handlendes, oftest “våre” makteliter, dels antagonistenes makteliter – aktørens sett med menns øyne. Bare distansen mellom en sjøl og ofre muliggjør abstraksjonene. Energien og kraften i våpnene blir en form for utvidelse og forlengelse av en sjøl – ikke en trussel mot en sjøl.¹²

Kirurgisk treffsikre våpen dreper dessuten hovedsakelig “de andre”, sjelden “våre egne” og innehar muligens visse kirurgiske kvaliteter – sett med et spesielt blikk.

Eufemisering av primitiv – sivilisert? – maskulin styrke dominerer ikke sjelden i krigsretorikk og diskurser om mange av “våre” ugierninger. Til tider framstår ikke en gang mennesker som tingliggjorte (*kollateral ødeleggelse, myke mål*) fordi de i visse sammenhenger usynliggjøres. De er, bokstavelig talt, ingen-ting. Heller ikke aktørene, det være seg de som befinner seg blant makteliten i eller utenfor Det Hvite Hus, eller andre lenger og lengst nede i det militære hierarki, framstår som aktører. Det handler hovedsakelig om “bomber som ikke treffer”; det er våpnene og teknologien man lar inneha aktør-rollen.

Det handler om og har røtter i troen på vitenskapsmannen som usynlig fordi han er objektiv i sitt temmelig lukkede rom, ofte et laboratorium. “For at hans beretninger skal telle som speil av virkeligheten, må han selv framstå som usynlig, som innbygger av et kulturtomt rom,” skriver den kjente feministen Donna J. Haraway¹³. Er det derfor hans fortellinger får en nærmest magisk kraft?

Betyr dette noe? kan man spørre. Sjølsagt betyr det noe – både for aktørene og for de fleste av oss andre. Aktørene skjermes og skjerner seg sjøl – i noen grad. For det første betyr det at tenkning og språkbruk blant forskere tilknyttet forsvarsdepartementet (angrepsdepartementet, samt makteliten)

faktisk lar high-tech-våpen stå for tenkningen – det er våpnenes effektivitet man lar tale. Ansvar legges der etter en kost-nytte modell.

Tingliggjøring av mennesker og menneskelig-gjøring av våpen

Abstraksjoner generelt leder til avhumanisering av “de andre” via eufemismer – med andre ord slett ikke bare via det motsatte, dysfemismer. “Pre-emptive strike”, altså å angripe før motparten gjør det, er å igangsette *massiv bombing* av mennesker i nok et land. Det betyr nødvendigvis å risikere å drepe, lemleste og tilintetgjøre alt liv i gitte områder. Det betyr *blod, smerte og tragedie* – for alle og alt som rammes uavhengig av kjønn og alder – i nåtid og framtid. Det betyr *barn som mister foreldre*, og *foreldre som mister barn*. Preventiv er et annet ord for noe av det samme – komme i forkjøpet, forhindre og således forebygge noe som er verre enn “some preventive strikes”? Alt dette skjer nå under doktrinen kalt “Forkjøpsdoktrinen”.

Nettopp den abstraksjonshangen kjenner tegner voldens retorikk: I stedet for å snakke om mennesker, er det våpen man lar framstå som subjekter og aktører, så å si uberørt av menneskehånd eller menneskerhjerner bak denne industrien. Derved legitimeres i en viss forstand også den vold man måtte forårsake og voldens eksplisitte retorikk uteblir. Feilbombing handler om det samme – nærmest som om bombene bare – og dessverre – gikk i feil retning. Hvor er menneskene – de som trykker på avløseren, og ikke minst de som treffes – dvs. rives opp innenfra og dør eller blir varig skadde og handikapte? Strategiske mål og begrenset krig – retorisk vold tett vevd sammen med voldens retorikk – som tåkelegges. Det blir i stedet for en våpenretorikk.

Med andre ord: *Også ansvar forflyttes – til*

12 Lippe (1999).

13 Haraway (1997).

maskiner og våpensystemer. Det er disse som blir subjekter på samme måte som våpen er subjekter i diskurser om krig og strategi. Utvikling av stadig nye våpen(systemer) er alfa og omega og allmakt – alt dreier seg om hvilke våpentyper som trengs (for sikkerheten). *Brodermord* – “fratricide” – forekommer når et våpen treffer og ødelegger ett av ens egne. Når det snakkes om *sårbarhet* og *overlevelses-evne* handler det utelukkende om våpen. Denne type metaforikk brukes aldri om det refereres til mennesker; det menneskelige koples eksplisitt til våpen(systemer).

Bare ved sjøl å bruke fagterminologi, fikk Cohn respekt. Å uttrykke skepsis eller frykt er umulig i eller med det teknostrategiske språket – et språk hvor fred (*peace*) ikke fins. Det nærmeste man kommer er “strategisk stabilitet” (og med referanse kun til våpen). Snakk om fred stempler en og utestenger en som svak, emosjonell, feminin – ikke-patriot. Virkeligheten fins ikke, den interne komputertlogikken styrer tanke og tale. Det handler de facto om abstraksjoner uten referanser til liv og død, smerte og tragedie. Det som teller er den interne logikken og bare den. Masse mordere og terrorister er bare de andre og derfor trengs intet språk med referanse til menneskelig lidelse – eller til mennesker overhode.

Denne type målrasjonalitet ligger i en viss forstand innvevd i spillteoretisk tenkning – og praksis. Med blikk rettet mot fienden er spørsmålet: Hva kan han/de gjøre av motangrep (i verste fall)? Bare worse-case scenario vurderes. Hvordan slike kan unngås, er av liten interesse. Hvorvidt den kan kalles kjønnnet, vil det selvsagt være uenighet om. Både kvinner og menn vil kunne være støtte- eller medspillere på samme måte som de vil kunne være motstandere av eller skeptiske til spillet. Snarere kan det plasseres i det enkelte kaller (feltet for) hegemonisk maskulinitet. Snarere vil det kunne være mer korrekt å si at man i selve fundamentet for tenkning om sikkerhet, krig og (u-)fred

finner åpninger for nettopp denne type tenkning – og praksis.

Det fins faktisk en eksplisitt kroppslig språkbruk koplet til krig. Det refererer til våpen – våpen som seksuelle opphissere! Ett metaforisk nettverk framviser en hærska seksuelle uttrykk. Det nordamerikanske militære forsvarspotensialet ble forklart som “irresistible, because you get more bang for the buck”. Manglende forsvarsstyrke er tåpelig og/eller feminint. Andre snakket om “vertical erector launchers”, “soft lay downs”, “deep penetration”, “spasm attacks” og “orgasmic whump”. Dette kan vi lese og se i våpenreklamer. Man markedsfører våpen som seksuelt opphissende. Hvordan dette ville fungert i politisk retorikk, kunne vært interessant... i markedsføring av våpen synes det å fungere – siden disse brukes i slike mediesammenhenger.

Seksuelle metaforer kan vanskelig forstås utelukkende som sjargong og språklig leik. Dels fordi voldtekt av fiendens kvinner og krig er et faktum (i alle kulturer?). Når metaforen voldtekt brukes om erobring av et land, er det for millioner av kvinner langt fra noen metafor! Det oppleves sannelig ulikt avhengig av kjønn! Når også fiendens menn til tider voldtas, er det som slagne og som av-maskuliniserte og kvinneliggjorte. Den seksuelle dimensjon innvevd så å si i utvikling av ulike former for militær styrke – potens – og i forbindelse med våpenkappløp er neppe ikke-eksisterende.

Erotisering av våpen er ikke nytt, men den emosjonelle fascinasjonen holdes skjult under dekke av rasjonalitet på et nivå verden aldri før har sett – en total intimitet i forhold til våpnene og krigene. Den rasjonelle, tilsynelatende transparente retorikk og verdinøytrale logikk handler først og fremst om totalt fravær av kroppsliggjøring av det kroppslige menneskelige. Følelser omdirigeres fra natur og mennesker til krig og våpen. I denne type symbolsk vold ligger flere paradokser, ett av dem er: Alt mens vi

går til kropp og kroppslige erfaringer for å forstå og sette ord på mer abstrakte mellommenneskelige relasjoner, elimineres kropp i språkbruk som har med politikk og internasjonale forhold å gjøre. Abstraksjonshangen blir en måte å kontrollere vår oppfatning om krig og vende oppmerksomheten bort fra kropper – i god, dvs. angstfylt og krigersk, vestlig militær, filosofisk og kristen tradisjon. Hangen til abstraksjon og et “distansert” blikk har resultert i manglende oppmerksomhet rundt mange menneskers – og særlig kvinners – erfaringer fra og i krig.

Samme blikk i en endret verden?

Fra Hitlers *Festung Europa*, Winston Churchills annonsering i 1946 om at “jerneteppe hadde senket seg over Europa”, som forvarsel til “den kalde krigen”, fram til dagens ad-hoc-pregete alliansebygning med USA som byggmester og politi, lever oppdemnings-metaforen videre – om enn i en mer geopolitisk spredt variant. Det todelte bildet eller perspektivet på verden som inndelt i god eller ond, tydeliggjøres ikke minst ved metaforen “ondskapens akse” og må nødvendigvis referere til noe annet og for Bush jr. tilsvare “godhetens akse”. I boka, *Of Paradise and Power*,¹⁴ gir en av dagens ledende tenke-tankere, Robert Kagan, et gløtt inn verden sett med øynene til USAs nykonservative maktelite. Mens europere, i følge Kagan, søker å realisere Kants forestillinger om “evig fred”, er det USAs plikt å påta seg den oppgaven det er å leve i Hobbes’ verden, preget av “alles krig mot alle”. Dersom motparten ikke kan tilkjennes en plass i “the advanced civilized society”, altså ikke innretter seg etter USAs ønsker og interesser, må denne parten bringes til

føyelighet gjennom militære maktmidler. Kagan setter i sin bok døra vidåpen når det gjelder bruk av retoriske virkemidler i maktkampen: Legitimeringen av maktbruk vil kunne være vilkårlig og må tilpasses det aktuelle publikum. I lys av dette blir moralske dikotomier og religiøst ladede fiendebilder muligens noe lettere å forstå.

For ytterligere å kaste et ideologisk lys over det kulturelle landskap og livsformen den retoriske situasjon kan ses i lys av, låner jeg øre og øyne til språk- og metaforforskeren George Lakoff. Han har gått inn i – eller bak – den nordamerikanske moralpolitiske maktkamp som det siste tiåret har funnet sted mellom konservative republikanere og mer liberale demokrater – en kamp han mener den konservative fløy nå har vunnet.¹⁵ I dette landskapet domineres tenkningen også av dikotomier: Verden er delt i en god og en vond del. Det pågår en krig mot de onde krefter. Denne krigen kjenner ingen nåde. Tøff og hard oppførsel i det godes tjeneste blir alltid forsvart. Lakoff knytter dette an til “moralsk-styrke-metaforen” (*the moral strength metaphor*). Enhver forklaring med referanser til klasseforskjeller og det politisk-sosiale, skvises ut. Å mangle disiplin – å ikke vise muskler – er simpelthen umoralsk. Man gjør ikke annet enn å framvise moralsk styrke – om den moralske dimensjonen skulle ha noen plass i det teknostrategiske univers. Man framviser potens – muligens av ulik art. Høgest moralsk autoritet bør tildeles foreldre, særlig faren, Bibelen og den rette lederen om fremmede stater framstår som trusler for eget land. Nasjonen blir da et hjem med én familie, beskyttet av den gode far og hans medhjelpere. Dette gir sterke føringer for hvordan en president i dagens USA burde besvare en retorisk situasjon som den det her er snakk om. Inne i den retoriske tekstveven ligger sterke patriarkalske og

14 Kagan (2003).

15 Lakoff (1995).

sakrale over- og undertoner. Og som innenfor ethvert presteskap fins klare hierarkiske strukturer – med hovedsakelig menn i topp-posisjoner.

Mens Lakoffs blikk er kjønnsblindt trass i det patriarkalske landskapet han bretter fram, har andre vektlagt nettopp det kjønnete ved dagens USA. Remaskuliniseringen av amerikansk kultur og politikk ble en viktig komponent allerede under Reagan-regimet med hensyn til militarisering av utenrikspolitikken på hele 1980-tallet. Kriger i tredje verden land, ikke minst i Grenada og Panama, inngikk i denne gjenoppbygningen. “Med en tapt krig blir du en slags kvinne. Du må gjenreises, reise deg opp og bli stor (og valgbar) – bli virkelig mann. En naturlig vinner,” skriver Susan Jeffords i boka, *The Remasculinization of America*¹⁶. Vietnamkrigen fikk mange nord-amerikanere til å føle seg whimpete og feminine; den stjal opplevelsen av å være de uovervinnelige. De hadde vært villige til å voldtas av de små gule (vietnameserne). Det ærefulle maskuline måtte gjenerobres. Gårsdagens dems and fems, hippier og kunstnere fra 1960- og 70-tallet måtte hurtigst mulig vike plassen for nye bilder, nye forestillinger om den moderne kriger. Folk som ikke har lært å leve med savnet (*the loss*) – her tenkes først og fremst på tap av tidligere definerte patriarkalske normer og regler, samt det å tape i krig – er farlige, hevder Steve Niva i artikkelen “New World Order Masculinity and the Gulf War”: “Fighting the femininization of a society means taking three steps to heaven”,¹⁷ konstaterer han en smule sarkastisk. Krigsmyter florerte dessuten i fiksjonen, i Rambo-trilogien og i utallige omskapninger av Vietnamfortellingen. Disse fungerte som “en måte menn kunne helbrede sårene fra nederlaget og samtidig bekjempe de trusler enkelte opplevde fra

feministisk hold gjennom noen tiår”, skriver Steve Niva.

Papa Bush erklærte med stolthet 1. mars 1991, dvs. samme dag som den første Golfkrig hadde ‘opphørt’: “By God, we’ve kicked the Vietnam syndrome once and for all!” Niva mener remaskuliniseringen og gjen Erobringen av manndom ikke framsto som en tro kopi av tidligere forestillinger om menn og maskulinitet(er). Den hegemoniske maskulinitet var nå ikke bare kjennetegnet av tøffhet og aggressivitet, men ispedd et ferniss av noe mykt og “compassionate”. Papa Bush ble vist som familiefar, general Schwarzkopf elsket opera og afroamerikaneren Colin Powell hadde entret arenaen. Den anakronistiske hypermacho var “de andre”, først og fremst Saddam Hussein – en orientalsk Hitler. Den nye moderne amerikanske mannen fikk dermed sitt motbilde i en “gammeldags” form for primitiv maskulinitet tilhørende “de andre”. Med en del kvinner stadig mer synlige blant de stridende og noen få blant toppene, endrer dette bildet bare på det manifeste nivå.¹⁸ Subjekt plassene kvinner går inn i, er allerede strukturert og gir lite rom for alternative tanker eller praksiser. Det sier samtidig adskillig om det ikke-essensielle ved forståelse av kjønn eller det å være mann og kvinne.

Richard Nisbett og Dov Cohen trekker fram et annet aspekt jeg finner interessant i denne sammenhengen. De skriver i boka, *Culture of Honor – The Psychology of Violence in the South*,¹⁹ om hvordan æresbegrepet fungerer i dagens USA. Manglende respons på

16 Jeffords (1989).

17 Nive (1998).

18 I boka *The Morning After* (1993) skriver Cynthia Enloe om minkende oppslutning av menn og dermed økende rekruttering av kvinner i USAs forsvars-/angrepsstyrker, nesten 10% i befalstyrken. Dette er for enkelte såkalte likhetsfeminister en seier for kvinners rettigheter og sier samtidig atskillig om ulike feministiske standpunkter, bla. avhengig av politisk ståsted.

19 Nisbett og Cohen (1996).

overgrep framstår som “emasculated” og er ensbetydende med “effeminated” og kastrert. 11.9 2001 var de mest “ugjennomtrengelige” av alle både sårbare og gjennomtrengelige – som en kvinne? Kan muligens opplevelse av og reaksjon på terrorhandlinger også koples opp til en innlært forståelse av heder og ære med seksuelle over- og undertoner, slik jeg var inne på lenger framme?

Tap av manndom eller opplevelse av æreskrenkelse velges bort i forståelse av “våre” kriger. Ved å overse denne type drivkrefter i tenkning om og igangsetting av krig – fordi det er umulig å måle og også fordi mange menn slett ikke kjenner/vil kjenne seg igjen i denne type tenkning? – vender man blikket bort fra vesentlige trekk ved de fleste samfunn, det nordamerikanske i høyeste grad inkludert. Derved stenger man også ute mulige fellestrekk mellom “vi” og “de andre” og legger vegen åpen for den dikotomisering vi opplever i disse tider.

Det sosiokulturelle og sosiøkonomiske landskap gir sterke føringer for tenkning, språkbruk og politisk praksis der dikotomier gis stort spillerom. Dette gir også føringer for hvordan metaforer brukes og forstås – bevisst eller ikke. Det sier noe om brillene som styrer blikket først og fremst til de som utgjør makteliten, men det kjenner tegner også blikket som dominerer den hegemoniske tenkningen i USA – også før 11.9.

Å uttrykke frykt er umulig. Å skape frykt er desto viktigere. Lengsel etter sikkerhet og enhet utnyttes til alle tider – ikke minst i retoriske situasjoner som den det her er snakk om, og hvor appellen til én kollektiv identitet knyttet til nasjonale symboler med basis i visse menns antatte storhet står skrikende fram. Det gjelder nettopp å stenge ute mangfold, mangetydighet, klasseforskjeller – ulike identiteter innad i nasjonen og innad i hvert enkelt menneske. Det handler om en viss type hegemonisk

maskulinitet de færreste mennesker er tjent med. Det er en type maskulinitet akademikere og ikke-akademikere – av begge kjønn – bør sikte inn og blottstille.

En maskulinistisk virkelighetsforståelse?

Terrorister fins mange steder på vår skadeskutte klode og kan følgelig ikke plasseres geografisk på tradisjonell måte. Begrepene, derimot, kan i en viss forstand erstatte denne spredtheten og fange inn det virkelighetens mangfoldighet ikke åpner for. “Ondskapens akse” er i så måte et fengslende bilde. Sikkerhet, frihet og menneskerettigheter er – som abstraksjoner generelt er det – tilsynelatende entydige størrelser, og mer tilslørende enn avklarende. Tilslørende fordi både makt, kjønn og etnisk tilhørighet usynliggjøres. Mennesker av kjøtt og blod viskes bort.

Tilsynelatende kjønnsnøytrale uttrykk og kjønnsnøytral retorikk bærer i mange sammenhenger – og særlig i slike det her er snakk om – med seg elementer fra et kjønnnet fundament, uansett enkelte kvinners inn-treden på det manifeste nivå. Denne manifeste tilstedeværelsen, kan muligens fungere vellykket retorisk og politisk: “Vi” er alle deltakere i “rettferdige” kriger. Avkjønning av kjønnete praksiser, språkbruk inkludert, gis legitimitet og troverdighet. Det paradoksale ved denne type avkjønning stenges ute også fordi kvinner kontinuerlig plasseres sammen med barn og eldre når krig forklares og begrunnes: Man beskytter først og fremst kvinner, barn og eldre.

Når diskurser er vanskelig å tenke seg uten metaforbruk, når diskurser samtidig gir føringer for tenkning om rett og galt, samt legitimering av visse handlinger og bannlysing av andre, sier det adskillig om hva det er som står på spill. Den skjulte kjønnsdimensjonen, en form for hegemo-

nisk maskulinitet, vedv in i både tenkning og språkbruk, er på finurlig vis fundert i dominerende forståelse av sikkerhet – selve det ideologiske bakteppe for den frihet den reelle maktelite heiser flagget for. I dette perspektivet blir det samtidig mer forståelig hvorfor forestillinger om sikkerhet, krig og fred ikke kan forklares utelukkende på grunnlag av kjønn, men snarere ut fra måter å se (deler av) verden på. Fundamentet for tenkningen blir ikke mindre kjønnnet av den grunn. Å avdekke aspekter ved dagens Hobbes-inspirerte og maskulinistiske virkelighetsforståelse – i og utenfor språkbruken – vil i mine øyne kunne gi økt innsikt i hva dagens sivilisatoriske prosjekt handler om. Dikotomien “de(t) gode” og “de(t) onde” kunne blitt vanskelig å opprettholde. Vegen

hen mot forkjøpskriger kunne blitt umulig å ta seg fram på – uansett teknologiske hjelpemidler.

Det fins så uendelig mange måter å være mann og kvinne på – trass i premiering av en bestemt type maskulinitet på krigens og mediekrigens arena. Det er hovedsakelig fra denne type maskulinitet krigsretorikken stammer og kriger utføres. Hvem som (bør) demmes opp og holdes i tømme, er et politisk og kjønnspolitisk spørsmål i en svært kjønnnet – og klassedelt – verden. Den kjønnnete, siviliserte og hovedsakelig maskuline elite på denne arenaen burde snarest avkreves noen av de egenskaper man fortrinnsvis tillegger kvinnen: Å iallefall prøve å se “andres” behov, begjær og interesser.

Om forfatteren:

Berit von der Lippe er Førsteamanuensis ved Institutt for kommunikasjon - kultur og språk, Handelshøyskolen i Oslo.
Email: berit.v.d.lippe@bi.no

Litteratur:

- Cohn, Carol (1987): “Sex and Death in the Rational World of Defense Intellectuals”, i: *Signs, Journal of Women in Culture and Society*, vol. 12, no 4, s.687-718.
- Chilton, Paul A. (1995): *Security Metaphors. Cold War Discourse from Containment to Common House*, NY, Peter Lang.
- Enloe, Cynthia (1993): *The morning after: sexual politics at the end of the Cold War*, Berkeley, University of California Press.
- Greve, Anniken (1990): *Metafor som perspektiv, Wittgenstein som retoriker*. Magistergradsavhandling i filosofi, Universitet i Tromsø.
- Haraway, Donna J. (1997): *Modest_Witness@Second_Millennium.FemaleMan@_Meets_OncoMouse : feminism and technoscience*; with paintings by Lynn M. Randolph. New York : Routledge.
- Höglund, Anna T. (2001): *Krig och kön. Feministisk etik och den moraliska bedömningen av militärt våld*. Uppsala Universitöt.
- Jeffords, Susan (1989): *The Remasculinization of America: Gender and the Vietnam War*, Bloomington: Indiana University press.
- Kagan, Robert (2003): *Paradise and Power*. New York: Alfred A. Knopf.
- Kimmel, Michael (1996): *Manhood in America*. New York: The Free Press.
- Kolnar, Knut (2002): *Det ambisiösa selv*. (Doktoravhandling) Filosofisk Institutt NTNU, Trondheim.
- Lakoff, Georg (1995): “Metaphor, Morality, and Politics, Or, Why Conservatives Have Left Liberals in the Dust.” i: *Social research*, vol. 62, no. 2, sommer.
- Lakoff, George og Mark Johnsen (1999): *Philosophy in The Flesh*, NY, Basic Books
- Lakoff, George: E-post, vinteren 2002.
- Lippe, Berit von der (1999): *Metaforens potens*, Oslo, Oktober.
- Lundgren, Eva (1993): *Det får da være grenser for kjønn. Voldelig empiri og feministisk teori*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Moi, Toril (2001): *Jeg er en kvinne. Det personlige og det filosofiske*. Oslo, Pax Forlag.
- Nisbett Richard and Dov Cohen (1996): *Culture of Honor – The Psychology of Violence in the South*, Boulder, Colo: Westview Press.

- Niva, Steve (1998): "New World Order Masculinity and the Gulf War", i: *The "Man" Question in International Relations*, ed. Marysia Zalewsky and Jane Parpart. Boulder, Colo Westview Press, Oxford.
- Sperling, Liz (2001): *Women, Political Philosophy and Politics*. Edinburgh: Edinburg University Press.
- Tickner, J. Ann (1992): *Gender in international relations: feminist perspectives on achieving global security*. New York: Columbia University Press.
- Walker, R. B. J. (1993): *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.